

2006. – Вип. 40. – С. 266-270.

9. Положення про науково-методичну роботу у Рівненському державному базовому медичному коледжі. – Рівне: РДБМК, 2014. – 9 с./ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mcollege.rv.ua/ua/naukova-diyalnist/366-naukovi-publikatsiji-3.html> . – Назва з екрану.
10. Ушинский К.Д. Педагогические статьи 1857-1861 гг. / К.Д. Ушинский. – М. - Л., 1948. – 650 с.

Р.А. САБАДИШИН, О.Ю ЩУПАК. СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ОРГАНИЗАЦИИ НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКОЙ РАБОТЫ В МЕДИЦИНСКОМ КОЛЛЕДЖЕ

Резюме. В статье рассмотрены вопросы организации и планирования научно-методической работы в медицинском колледже с целью усовершенствования образовательного процесса, оптимизации обучения, повышения профессионального уровня преподавательского состава; сформулированы практические советы на основании опыта работы по подготовке планов работы, привлечения преподавателей к научно-методической работе.

Ключевые слова: научно-методическая работа, нормативно-правовое обеспечение научно-методической работы, структура, направления и формы организации научно-методической деятельности.

R.O. SABADYSHYN, O.Yu. SHCHUPAK. CONTEMPORARY APPROACHES TO THE ORGANIZATION AND PLANNING OF SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL WORK AT THE MEDICAL COLLEGE

The summary. This article describes the organization and planning of scientific and methodical work at the medical colleges to improve the educational process, to optimize teaching, to advance professional level of teaching staff; it is provided with practical advice using experience as to the preparation of teaching plans, it is described how to involve teachers into scientific and methodical activities.

Key words: scientific and methodical work, legal support of scientific and methodical work, structures, directions and forms of scientific and methodical activities.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф. Ю.В. Пелех.

Одержано редакцією 10.04.2017 р.

УДК: 378.147

Н.М. ШОСТАКІВСЬКА

ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЕКОНОМІСТА – ЗАГАЛЬНОНАУКОВА КОМПЕТЕНЦІЯ

Резюме. У статті розглянута та проаналізована професійна діяльність економіста, визначено зміст професійної компетентності і структура загальнонаукової компетенції як її найважливішої складової, що забезпечує основу підготовки професійної компетентності майбутніх економістів.

Ключові слова: професійна компетентність майбутнього економіста, загальнонаукова компетенція економіста, компетенція.

Постановка проблеми. Стратегічні завдання, що висуваються сьогодні суспільством перед освітою, вимоги до рівня професійної підготовки майбутніх спеціалістів вимагають визнання особистістю лідируючої ролі розвитку інтелектуального ресурсу протягом усього життя, необхідності саморозвитку й самовдосконалення в особистісній та професійній сфері. Ці та інші питання висвітлено в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI ст.), відображено в основних принципах розвитку вищої освіти України у контексті Болонського процесу. Особливості сучасного економічного розвитку ставлять важливі питання щодо своєчасного передбачення кризових явищ, прогностичних оцінок їх глибини і масштабу, вироблення ефективних заходів проти несприятливих процесів і їх наслідків. В цьому відношенні істотно зростає значення освіти і науки, які повинні озброїти фахівців сучасними методами управління в економіці, аналізу економічних процесів, адекватної та своєчасної оцінки загроз економічному розвитку [1, 57].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Компетентнісний підхід розроблено англійськими науковцями як суто соціокультурний. У педагогічній науці компетентнісний підхід подано у роботах таких українських, російських і зарубіжних учених як, Б.К. Вульфсон, І.А. Зімня, Н.В. Кузьміна, О.В. Овчарук, Є.І. Огарев, В.Г. Первутинський, А.В. Хуторський [7] та ін. Аналіз наукової літератури свідчить, що найбільш дослідженою є професійна компетентність (ПК) педагогічного працівника.

Дослідження цієї статті становить значний інтерес серед праць, в яких відображаються різні підходи до формування професійної компетентності майбутнього спеціаліста економічного напрямку. Розглянуто різні сторони формування та види професійної компетентності майбутніх економістів, яку досліджували: В.Н. Приходько (економічна культура), В.Г. Черевко (комунікативна компетентність майбутнього менеджера), Є.А. Іванченко (формування професійної мобільності майбутніх економістів), В.Т. Лозовецька (ПК фахівця туризму); Л.М. Дибкова (форми і методи індивідуального підходу у формуванні ПК майбутніх економістів) [4], Н.В. Баловсяк (інформаційна компетентність економіста), Г.О. Копил (ПК фахівця з міжнародної економіки) [5], В.Б. Уйсімбаєва (формування ПК економіста у процесі наукової роботи) та ін.

Термін “професійна компетентність” увійшов у термінологію у 80-ті роки минулого століття з праць Ю.К. Бабанського, С.П. Баранова, В.О. Сластьоніна і вважався складовою професіоналізму. Термін “компетентність” (від лат. сопреіенсе) – поняття, що висвітлює аспекти поведінки людини, пов’язані з виконанням роботи, визначає основну характеристику особистості, яка досягла або здатна досягти високих результатів у діяльності.

© Н.М. Шостаківська, 2017

З позицій системного підходу (Т.Т. Браже, Н.І. Запрудський) професійна компетентність розуміється як певна система, що інтегрує знання, уміння, навички, професійно значущі якості особистості, яка забезпечує виконання особистих професійних зобов'язань.

Європейські науковці (М. Альге, М. Дебесс, Ф. Мар'є) трактують професійну компетентність як сукупність потенційних емоційних, пізнавальних та психомоторних дій ефективної діяльності. Заслуговує на увагу концепція «інтегрованого розвитку компетентності», розроблена шведськими й американськими вченими (В. Чапанат, Г. Вайлер, Я. Лефстед). Розвиток компетентності спеціаліста тут пов'язується з інтеграцією моральних, соціальних, естетичних, інтелектуальних, політичних аспектів знань і вмінь. Професійна компетентність у контексті зазначеної концепції містить знання та вміння з різнобічних сфер життєдіяльності людини, що необхідні для формування вмінь здійснення діяльності творчого рівня [2, 20].

Мета статті – висвітлення проблеми формування професійної компетентності майбутніх економістів та структури професійної компетентності, виявлення педагогічних умов та чинників, що впливають на формування загальнонаукової компетентності майбутнього економіста.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день основою ринкової економіки є економіст, успіх діяльності якого залежить від його бажання і здатності йти на ризик; готовності до використання можливостей, які надає ринок; націленості на пошук нових шляхів розширення масштабів діяльності, тому для практики їх підготовки необхідно визначити сутність, зміст, особливості професійної діяльності та компетентності економіста.

Економісти опрацьовують найбільш абстрактну інформацію. Звідси випливають дві найбільш загальні вимоги до майбутнього компетентного фахівця: це інтерес до роботи зі знаковими системами і здатність сприймати, опрацьовувати і аналізувати інформацію, представлену в знаковій, абстрактній формі. Крім того, чим складніші професійні завдання (чим більшу кількість різномірної інформації необхідно врахувати при аналітичній роботі), тим важливішою є здатність «бачити» за динамікою чисел взаємозв'язок реальних процесів, які вони відображають [2, 21].

Національна модель підготовки фахівців в різних галузях народного господарства передбачає використання досвіду формування компетентності, набутого в європейській системі освіти. Як свідчать наукові дослідження цього досвіду, компетентність передбачає здатність особистості сприймати і відповідати на індивідуальні та соціальні потреби; комплекс відносин, цінностей, знань і навичок.

Професійну компетентність економіста можна уявити як якісну характеристику особистості фахівця, яка включає систему науково-теоретичних знань, в тому числі спеціальних знань в галузі економіки, професійних умінь і навичок, досвіду, наявність стійкої потреби в тому, щоб бути компетентним економістом, інтерес до професійної компетентності свого профілю. Професійна компетентність майбутнього економіста складається з набору компетенцій.

Компетенція – позначення освітнього результату, що виражається в підготовленості випускника вузу до реального володіння методами, засобами діяльності, володіння такою формою поєднання знань, умінь і навичок, яка дозволяє досягати поставленої мети, здатність і готовність індивіда доцільно застосувати наявні у нього знання і вміння в конкретній ситуації для ефективного вирішення поставленого завдання [3, 106].

Аналіз професійної діяльності економістів показав, що в зміст професійної компетентності економіста слід включити загальнонаукову компетенцію, як її найважливішу складову, що забезпечує фундаментальність підготовки економістів і дозволяє вирішувати професійні завдання науковими методами. *Загальнонаукова компетенція* (компетенція пізнавальної діяльності) – це професійно-орієнтована на основні групи напрямів підготовки, яка пов'язана з постановкою і вирішенням пізнавальних завдань, пошуком нестандартних рішень і яка визначає фундаментальність освіти.

Загальнонаукова компетенція майбутнього економіста – це здатність і готовність використовувати знання про кількісні співвідношення і просторові форми дійсного світу, володіння системою категорій і методів, необхідних для вирішення типових завдань в різних областях професійної економічної діяльності. Загальнонаукова компетенція створює інтегративну цілісність знань, умінь і навичок, котрі забезпечують професійну діяльність, це здатність людини реалізовувати на практиці свою компетентність [3, 108].

Загальнонаукова компетенція економістів – це здатність і готовність науково аналізувати проблеми і процеси економічної сфери, вміння використовувати на практиці базові знання та методи бухгалтерського обліку; ставити мету і формулювати завдання, пов'язані з реалізацією професійних функцій, використовувати для їх вирішення методи вивчених дисциплін; застосовувати глибокі математичні, облікові, соціально-економічні та професійні знання в міждисциплінарному контексті в інноваційній економічній діяльності; складати бухгалтерські моделі типових професійних завдань, знаходити способи їх рішень та інтерпретувати професійний сенс отриманого бухгалтерського результату; застосовувати аналітичні й чисельні методи вирішення поставлених завдань (з використанням готових програмних засобів); проводити комплексні економічні дослідження, включаючи пошук необхідної інформації, експеримент, аналіз і інтерпретацію даних із застосуванням базових та соціальних знань і сучасних методів для досягнення необхідних результатів; розуміти роль науки в розвитку цивілізації і техніки та пов'язані з ними сучасні соціально-економічні проблеми, цінність наукової раціональності і її історичних типів; працювати з професійними програмними засобами, застосовувати основні бухгалтерські та облікові методи, стандартні облікові пакети для обробки даних, отриманих при вирішенні різних професійних завдань; виконувати комплексні економічні проекти із застосуванням базових і спеціальних знань, сучасних методів проектування для досягнення оптимальних результатів, відповідних технічним завданням з урахуванням соціальних та інших обмежень; створювати і використовувати найпростіші моделі динамічних систем для аналізу соціально – економічного комплексу; проводити бібліографічну та інформаційно-пошукову роботу з подальшим використанням даних при вирішенні професійних завдань і оформленні наукових статей, звітів, висновків [5, 45].

Отже, оскільки центром поняття «компетенція» є здатність до практичного застосування знань і вмінь, то до структури загальнонаукової компетенції майбутнього економіста доцільно включити такі компоненти:

- мотиваційно-ціннісний (орієнтація на досягнення успіху в економічній діяльності; творчий прояв особистості, готовність і професійно-особистісна зацікавленість до прояву даної компетенції; наявність ціннісних орієнтацій та мотивів використання загальнонаукових умінь у своїй професійній діяльності; мотиви, цілі, потреби в безперервному професійному самовдосконаленні, саморозвитку; розуміння ціннісних підстав отриманих в процесі навчання наукових знань, умінь, навичок і особистісно-ділових якостей як основи загальнонаукової компетенції);
- когнітивно-операційний (ресурсний фонд дієвих знань і умінь, які забезпечують найбільшу продуктивність економічної діяльності, здатність вибірково використовувати і креативно проявляти знання і вміння при вирішенні професійних завдань; знання способів отримання наукової інформації і її передачі; навички вдосконалення професійних знань і умінь; знання міжпредметних зв'язків, сукупність науково-теоретичних знань про професійну діяльність і загальнонаукових умінь – дослідних, проектних, прогностичних, аналітичних та ін.);
- рефлексивно-оцінний (вміння свідомо контролювати результати своєї професійної діяльності і рівень власного професійного розвитку; особистісних досягнень, схильність до самоаналізу, здатність до передбачення, ініціативному, критичного та інноваційного рефлексування і прогнозування результатів своєї діяльності).

Динаміка формування мотиваційно-ціннісного компонента пов'язана зі зміною характеру мотивації, усвідомленості та дієвості мотивів (від зовнішньої мотивації до внутрішньої, від розуміються мотивів до реально діючим; перетворення прагнення до використання загальнонаукової компетенції в різноманітних видах професійної діяльності і потреба в творчому їх використанні) [6, 5].

Динаміка формування когнітивно-операційного компонента проявляється в ускладненні та структуризації знань (від одиничних уявлень до системно-структурованим знань, слугуючим як орієнтовна основа діяльності); в ускладненні дій з використання загальнонаукових умінь у певних діях (при підготовці курсових робіт, виступів на наукових конференціях, написанні статей), а також у зміні джерела спонукальності до діяльності сил – від ініціювання діяльності з боку викладача до прояву особистої ініціативи й усвідомленої самостійності.

Критеріально-показовими ознаками сформованості рефлексивно-оцінного компонента є професійна самооцінка (оцінка власних дій на основі особистісно-значущих мотивів і установок, що полягає у порівнянні, аналізі та корекції відносин між цілями, засобами й наслідками дій; здатність до корекції власної позиції); професійний самоконтроль [6, 10].

Загальнонаукова компетенція формується переважно на основі знань-інструментів, які включають в себе людину, котра пізнає і стратегії пізнавальної діяльності, на відміну від знань-описів – сукупності конкретних наукових відомостей про навколишній світ. Знання-інструменти мають міждисциплінарний характер і слугують головним засобом для створення цілісної картини світу.

Висновок і перспективи подальших розвідок. Аналізуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що конкурентоспроможність майбутнього економіста значною мірою залежить від якості оволодіння ним сучасними економічними знаннями, ступеню економічної та інформаційної культури, вміння мислити та діяти в категоріальній системі ринкової економіки. У кар'єрі будь-якого фахівця велику роль відіграє професійний успіх. На сучасному ринку праці роботодавці звертають увагу на випускників, у яких добре сформовані такі особисті якості, як готовність до роботи та готовність вирішувати різні проблеми, діяти як у типових, так і в нестандартних ситуаціях, що формулюються не стільки у форматі перевірки застосування знань майбутніх працівників, скільки в термінах «здатностей діяти». Оволодіння фахівцем економічного профілю професійною компетентністю неможливе без загальноосвітньої компетентності – це одна із головних та найважливіших умов досягнення професіоналізму фахівців у сфері економіки, їх конкурентоздатності на ринку праці. Тому формування професійної компетентності студентів є однією із головних задач навчального закладу, який має створити для цього всі необхідні умови [7, 58].

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишпольська В.Ф. Зміст та структура професійної компетентності фахівця з міжнародних економічних відносин / В.Ф. Вишпольська // Вісник Запорізького національного університету. – 2008. – № 1. – С 57-61.
2. Горобець С.М. Формування професійної компетентності студентів економічних спеціальностей з використанням комп'ютерно-орієнтованих технологій навчання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / С.М. Горобець; Житомир. держ. ун-т імені І. Франка. – Житомир, 2012. – 20 с.
3. Горобець С.А. Теоретичні засади проблеми формування професійної компетентності майбутнього фахівця-економіста / С.А. Горобець // Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2007. – Вип. 31. – С. 106-109.
4. Дибкова Л.М. Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Л.М. Дибкова; АПН України; Інститут вищої освіти. – К., 2006. – 227 с.
5. Копил Г.О. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з міжнародної економіки у процесі вивчення іноземних мов: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Г.О. Копил. – 2007.
6. Лебедев О.Е. Компетентностный подход в образовании / О.Е. Лебедев // Школьн. технологии. – 2004. – №5. – С. 3-12.
7. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированного образования / А.В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – №2. – С. 58-64.

Н.М. ШОСТАКИВСКА. ОСНОВА ПРОФЕСІОНАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ БУДУЩОГО ЕКОНОМІСТА – ОБЩЕНАУЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ

Резюме. В даній статті розглянуто та проаналізовано професійну діяльність економіста, визначено зміст професійної компетентності та структуру загальнонаукової компетенції як її важливішої складової частини, яка забезпечує основу підготовки професійної компетентності майбутніх економістів.

Ключові слова: професійна компетентність майбутнього економіста, загальнонаукова компетенція економіста, компетенція.

N.M. SHOSTAKIVSKA. BASIS OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE ECONOMIST IS SCIENTIFIC JURISDICTION

The summary. Professional activity of economist is considered in this article and analyzed, certainly maintenance of professional competence and structure of scientific jurisdiction as it major constituent which provides basis of preparation of professional competence of future economists.

Key words: professional competence of future economist, scientific jurisdiction of economist, jurisdiction.

Рекомендовано до друку.
Д-р. пед. наук, проф. В.В. Вербець.

Одержано редакцією 31.04.2017 р.

УДК: 378: 374. 7: [33: 114. 04] (477)

О.С. ВОЛЯРСЬКА

ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧІВ ДЛЯ ОСВІТИ ДОРΟΣЛОГО ЕКОНОМІЧНО АКТИВНОГО НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Резюме. У статті проаналізовано технологію підготовки викладачів для освіти дорослих. Обґрунтовано роль соціально-педагогічного проектування в організації освітнього процесу дорослого економічно активного населення.

Розроблення та впровадження соціально-педагогічних технологій для підготовки викладачів для системи освіти дорослих ґрунтується на таких принципах: індивідуально-особистісний підхід до навчання дорослої аудиторії; опора на розвинені якості і властивості особистості; взаємозв'язок професіоналізму та результативності навчальної діяльності дорослих; принцип ситуативності; принцип свідомості, творчої активності і самостійності; принцип систематичності і послідовності в оволодінні дорослими професійною компетентністю.

Визначено рівні (загальнопедагогічний, предметно-методичний і локальний) технології підготовки викладачів для освіти дорослих і етапи її реалізації (початковий, процесуальний, системно-узагальнюючий).

Специфіка проектування технології професійної підготовки викладачів для системи освіти дорослих передбачає проектування змісту професійно-орієнтованих дисциплін, форм організації навчальної діяльності в процесі професійної освіти, вибір методів навчання і психолого-педагогічних доцільних засобів організації педагогічного середовища для взаємодії з дорослою аудиторією.

Реалізації технології – це цілеспрямована послідовність дій викладачів, що забезпечує найбільш оптимальне досягнення педагогічної мети в навчальній взаємодії з дорослими. За змістом процес реалізації технології зазначеної професійної підготовки як цілісної системи підвищення професійної компетентності визначається в структурних компонентах, кожен із яких виконує певне функціональне призначення. Провідним компонентом, що визначає зміст і спрямованість педагогічного процесу реалізації такої технології, виступає суб'єкт професійної підготовки (викладач), якому властиві індивідуальні особливості, психічні якості, досвід педагогічної діяльності тощо.

До подальших напрямів наукового пошуку слід віднести: удосконалення професійної підготовки дорослого економічно активного населення щодо створення ефективного механізму регулювання цієї сфери, дотримання вимог до організації професійного навчання та виконання освітніх стандартів; застосування андрагогічного підходу до розвитку професіоналізму організаторів професійної підготовки і навчання різних категорій дорослого населення.

Ключові слова: викладач, доросле економічно активне населення, освіта дорослих, педагогічна технологія, професійна підготовка.

Problem formulation. Education is a very important element of social and economic development. Educational processes significantly overlaps with economic, political and social features of the society. It is known that knowledge has gained an independent status of productive force and modern economy turns it into a leading factor of the social and economic progress.

Changing needs of global and national markets require solving the problem of the mechanism adult education, in particular, for adult economically active population. The conditions of the market economy encourage to the continuous improvement of the specialists' professional level, which must be constantly improved by means of a quick technology update. At the same time education obtained at school, cannot completely meet the increased needs in knowledge of an individual and of the society as a whole. It should be noted that the traditional adult education does not provide a sufficient level of efficiency due to the lack of adult population's activity; insufficient feedback between the teacher and students in the process of vocational training; inefficient use of the teacher's and students' time; low efficiency of final analysis of educational information received from the teachers.

The transformation of the Ukrainian market requires solving the problem of effective mechanism for the teachers' activity in the adults' education. It should be mentioned that the problem of development and implementation of educational technologies in the training of the teaching staff for adult education is the following: 1) there is no bank of data in Ukraine on the availability of teaching materials on the subject; 2) most of the teaching aids exists in the form of guidance or guidelines issued by very small circulation, only for those schools where they were created.

Analysis of recent researches and publications. The analysis of foreign experience permitted to reveal and summarize the main ideas on the education of various categories of adults. Within the context of this problem a great scientific interest is represented by the works of J. Adams, T. Brameld, J. Brunner, K. Hole, M. Knowles, R. Peterson, M. Roelfs and others. Equally important are the results of scientific research on the psychological aspects of professional development and self-realization, self-development written by W. Atkins, B. Gross, J. Epps, D. Kolb, A. Maslow, C. Rogers and others.

The results of foreign experience analysis on the education of various categories of adults are reflected in the scientific works of national scientists (S. Babushko, N. Bidyuk, N. Demeshkant, O. Ogjenko, N. Pazyura and others). Leading aspects of